

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Tiina Oppi ja Ann Tarvis

LASTE AIAÕPETAJATE HINNANGUD OMA TEADLIKKUSELE, KINDLUSTUNDELE
JA KOOLITUSVAJADUSTELE ANDEKATE LASTE MÄRKAMISEL JA
TUVASTAMISEL

Bakalaureusetöö

Juhendajad: alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu

Tartu 2026

Kokkuvõte

“Lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele, kindlustundele ja koolitusvajadustele andekate laste märkamisel ja tuvastamisel”

Andekate laste varajane märkamine ja tuvastamine alushariduses eeldab õpetajate teadlikkust ja ettevalmistust. Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada lasteaiaõpetajate hinnanguid oma teadlikkusele, ettevalmistatusele ja koolitusvajadusele andekate laste märkamisel ja tuvastamisel. Uurimuses osales 63 lasteaiaõpetajat, andmeid koguti ankeediga.

Andmeanalüüsiks kasutati kirjeldavat statistikat. Tulemused viitavad, et õpetajad seostavad andekust peamiselt lapse kognitiivsete võimetega, kuid peavad võimalikuks selle avaldumist ka teistes arenguvaldkondades. Oma teadlikkust hinnati pigem mõõdukaks ning ligikaudu pooled õpetajad väljendasid ebakindlust andekate laste tuvastamise osas. Üle kahe kolmandiku vastajatest väljendas vajadust täiendavate teadmiste ja praktiliste juhiste järele andekate laste varajase märkamise ja tuvastamise osas.

Võtmesõnad: lasteaiaõpetajad; andekad lapsed; andekuse märkamine; andekuse tuvastamine; õpetajate teadlikkus; ettevalmistatus; koolitusvajadus; alusharidus

Abstract

“Kindergarten teachers’ self-assessed awareness, confidence, and training needs in identifying gifted children”

Early identification of gifted children in early childhood education requires teachers’ awareness and preparedness. The aim of this bachelor’s thesis was to examine preschool teachers’ perceptions of their awareness, preparedness, and training needs regarding the recognition and identification of gifted children. A total of 63 preschool teachers participated in the study, and data were collected using a questionnaire. Descriptive statistics were used for analysis. The results showed that teachers primarily associate giftedness with cognitive abilities, although they acknowledge its manifestation in other developmental domains. Approximately half of the teachers expressed uncertainty regarding the identification of gifted children, while more than two thirds reported a need for additional knowledge and practical guidance.

Keywords: preschool teachers; gifted children; recognition of giftedness; identification of giftedness; teacher awareness; preparedness; training needs; early childhood education

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Teoreetiline ülevaade.....	4
1.1 Andekuse mõiste.....	4
1.2 Andekuse märkamine ja tuvastamine ning sellega seonduvad probleemid.....	4
1.3 Lasteaiaõpetajate teadlikkus andekate laste märkamisel ja tuvastamisel.....	6
1.4 Lasteaiaõpetajate ettevalmistatus andekate laste märkamiseks ja tuvastamiseks.....	6
1.5 Lasteaiaõpetajate koolitusvajadused andekate laste märkamisel ja tuvastamisel.....	7
2. Metoodika.....	9
2.1 Valim.....	9
2.2 Andmekogumine.....	9
2.3 Andmeanalüüs.....	10
3. Tulemused.....	11
3.1 Lasteaiaõpetajate arusaamad andekusest ja andeka lapse omadustest.....	11
3.2 Lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele ja ettevalmistatusele.....	13
3.3 Lasteaiaõpetajate hinnangud oma koolitusvajadustele.....	16
4. Arutelu.....	18
Tänuõnad.....	20
Autorsuse kinnitus.....	21
Kasutatud kirjandus.....	22

LISAD

Lisa 1. Uurimuse ankeet

Lisa 2. Küsimustiku skaalade kategooriad, väidete arv ja reliaablusnäitajad

Sissejuhatus

Andekate laste märkamine ja tuvastamine on Eestis seni vähe uuritud, kuid hariduslikus mõttes väga oluline valdkond. Haridussüsteemis on enam tähelepanu pööratud õpiraskustega lastele, mistõttu võivad andekate laste vajadused jääda tahaplaanile (Olszewski-Kubilius *et al.*, 2023). Varajane andekuse tuvastamine on oluline, et toetada laste arengupotentsiaali realiseerumist (García-Perales *et al.*, 2024; Kuznetsova *et al.*, 2024).

Varajase andekuse tuvastamisega ennetatakse igavust, alasaavutusi ja sotsiaal-emotsionaalseid raskusi andekate laste arengus (Renati *et al.*, 2024; Papadopoulos, 2021). Samas on varajane tuvastamine keeruline, kuna andekusega seotud tunnused ei pruugi selgelt avalduda ning õpetajal ei pruugi olla piisavat pädevust andekuse varajaseks märkamiseks ja tuvastamiseks (Bijl *et al.*, 2025; Kuznetsova *et al.*, 2024). Uuringud on näidanud, et õpetaja enesekindlus ja teadmised andekusest mõjutavad oluliselt andeka lapse tuvastamist (Smedsrud *et al.*, 2022).

Varasemad uurimused on toonud esile, et õpetajate teadmised ja hoiakud mängivad olulist rolli andekate laste märkamisel ja toetamisel (Cai, 2025; Laine *et al.*, 2016). Õpetaja hinnangutest ja arusaamadest sõltub sageli see, milliseid lapsi peetakse andekateks (García-Perales *et al.*, 2024). Kuigi õpetajad väärtustavad oma rolli andekate laste toetamisel, on nende teadlikkus andekuse erinevatest avaldumisvormidest sageli piiratud ning praktiline ettevalmistus ebapiisav (Konksi *et al.*, 2025).

Kuigi andekate laste teemaline teadlikkus on viimastel aastatel kasvanud, on nende varajane märkamine ja tuvastamine endiselt ebaühtlane ning võib sõltuda õpetaja isiklikest kogemustest ja arusaamadest (Kuznetsova *et al.*, 2024; Renati *et al.*, 2024). Enamik uuringutest on keskendunud koolikontekstile, samas kui alushariduse tasandil on teemat uuritud vähem (VanTassel-Baska, 2025). Seetõttu puudub piisav ülevaade lasteaiaõpetajate valmisolekust andekate laste märkamise ja tuvastamise kontekstis.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Andekuse mõiste

Andekuse määratlemine ja tuvastamine on keeruline ja mitmetahuline valdkond, mida on uuritud juba aastakümneid. Kui varasemalt seostati andekust peamiselt kõrge intelligentsusega, siis tänapäevased käsitlused rõhutavad selle mitmekesisust ning erinevaid avaldumisvorme (Kuznetsova *et al.*, 2024). Haridus- ja Teadusministeeriumi tellimusel valminud raportis defineeritakse andekust kui indiviidi erakordset arengupotentsiaali, mis võib avalduda eri vanuses ning mille realiseerumiseks on vajalik toetav arengukeskkond (Sepp *et al.*, 2024). Seega ei sõltu andekuse avaldumine üksnes kaasasündinud eeldustest, vaid ka keskkonnast ja õppimisvõimalustest.

Uuringud näitavad, et õpetajad seostavad andekust sageli silmapaistva võimekusega mõnes konkreetses valdkonnas, näiteks keeles, kunstis või loogilises mõtlemises (Cai, 2025). Samas rõhutavad teadlased, et andekus võib avalduda mitmel erineval viisil ning andekad lapsed ei pruugi alati vastata traditsioonilistele ettekujutustele andekusest. Seetõttu käsitletakse andekaid lapsi mitmekesise rühmana, kelle kognitiivsed, sotsiaalsed ja emotsionaalsed omadused võivad märkimisväärselt varieeruda (Sternberg, 2024).

Andekuse määratlemist mõjutavad ka kultuurilised ja sotsiaalsed tegurid. Ühiskondlikud väärtused ja keskkond kujundavad seda, kuidas andekust märgatakse ja hinnatakse (Sternberg, 2024). Selles protsessis on õpetajatel oluline roll, kuna nende arusaamad ja hinnangud mõjutavad otseselt, milliseid lapsi märgatakse andekatena (García-Perales *et al.*, 2024).

Andekate laste varajaseks märkamiseks ja tuvastamiseks on kirjanduses välja toodud mitmeid tunnuseid, nagu kiire õppimisvõime, sügav ja püsiv huvi teatud teemade vastu ning eakaaslastest arenenum sõnavara. Selliseid tunnuseid on kirjeldatud näiteks Gifted Development Center'i koostatud andekuse tunnuste loetelus, mida kasutatakse õpetajatele ja lapsevanematele abivahendina võimalike andekuse märkide varajaseks tuvastamiseks (Silverman, 2025).

1.2 Andekuse märkamine ja tuvastamine ning sellega seonduvad probleemid

Andekuse märkamine ja tuvastamine on keeruline protsess, mille käigus tuleb arvestada lapse erinevate võimete ja arenguvajadustega. Sageli on haridussüsteemid üles ehitatud keskmise õppija vajadustest lähtudes, mistõttu võivad andekate laste vajadused jääda tähelepanuta

(VanTassel-Baska, 2025; Olszewski-Kubilius *et al.*, 2023). Sellest tulenevalt on oluline kasutada usaldusväärseid ja mitmekesiseid hindamisvahendeid, mis võimaldavad lapse potentsiaali paremini märgata ja tuvastada (Worrell *et al.*, 2019).

Rahvusvahelised uuringud näitavad, et üheski riigis ei kasutata andekuse märkamiseks ja tuvastamiseks ainult ühte kindlat mudelit ning seda protsessi peetakse sageli ebauhtlaseks (Gudzovskaya & Mishkina, 2024). Seetõttu soovitatakse andekuse märkamisel ja tuvastamisel rakendada mitmeid meetodeid, sealhulgas õpetajate vaatlusi, rühma- ja individuaalseid ülesandeid ning lapsevanemate ja spetsialistide hinnanguid (Haridus- ja Teadusministeerium, 2023).

Andekuse varajane märkamine ja tuvastamine on eriti oluline, kuna ilma sihipärase toetuse ja arendamiseta võivad paljud andekad lapsed jääda märkamata. See puudutab eriti lapsi, kes pärinevad madalama sotsiaalmajandusliku taustaga peredest või kelle anded avalduvad ebatüüpilisel viisil (Olszewski-Kubilius *et al.*, 2023). Lisaks kognitiivsele arengule vajavad andekad lapsed sageli sotsiaal-emotsionaalset tuge, mistõttu peetakse oluliseks sotsiaal-emotsionaalse õppe teadlikku lõimimist nende arengusse (Elias *et al.*, 2024; Papadopoulus, 2021; Renati *et al.*, 2024).

Õpetajate arusaamad mängivad andekate laste märkamisel ja tuvastamisel olulist rolli, kuna piiratud teadmised andekuse erinevatest avaldumisvormidest võivad viia selleni, et osa andekaid lapsi jääb märkamata (Smeets *et al.*, 2023; Mohamed & Elhoweris, 2022). Mitmed autorid rõhutavad õpetajate professionaalse arengu olulisust ning vajadust rakendada usaldusväärseid ja mitmekesiseid hindamisvahendeid, mis toetavad andekuse täpsemat ja õiglasemat märkamist ning tuvastamist (Nicholas *et al.*, 2024).

Andekate laste märkamine ja tuvastamine võib olla keeruline seetõttu, et nende areng ei pruugi erinevates valdkondades kulgeda samas tempos. Sageli võib andekus jääda märkamata, kuna laps püüab oma võimeid varjata, et paremini eakaaslastega sobituda (Wood & Laycraft, 2020). Lisaks võib andekust mõnikord segi ajada teiste arenguliste eripäradega, näiteks aktiivsus- ja tähelepanuhäire või autismispektri tunnustega (Pezzuti *et al.*, 2022; Piirto, 2021). Samuti võib esineda olukordi, kus laps on nii andekas kui ka erivajadusega ehk nn topelteriline, mis raskendab andekuse märkamist ja tuvastamist, kuna erivajadus võib varjata lapse võimeid (Piirto, 2021). Andekatel lastel võib esineda sotsiaal-emotsionaalse arengu eripärasid, sealhulgas suurenenud emotsionaalne intensiivsus, mis võib mõjutada nende toimetulekut rühmas (Piirto, 2021; Elias *et al.*, 2024).

1.3 Lasteaiaõpetajate teadlikkus andekate laste märkamisel ja tuvastamisel

Õpetajad mängivad olulist rolli laste õppimisel ja motivatsiooni kujunemisel, mistõttu on nende teadlikkus ja arusaamad tähtsad andekate laste märkamisel ja tuvastamisel (Yang *et al.*, 2023). Samas on uuringud näidanud, et õpetajate teadmised andekate laste eripäradest ei ole alati piisavad ning andekust seostatakse sageli peamiselt akadeemiliste võimetega (Bildiren *et al.*, 2020; Cai, 2025). Lisaks võivad õpetajate arusaamad olla mõjutatud stereotüüpidest ja isiklikest uskumustest selle kohta, milline on andekas laps (Akgül, 2021).

Tavarühmas on õpetajal keskne roll andekate laste märkamisel, tuvastamisel ning nende arengu toetamisel. Õpetaja tähelepanekud lapse käitumise, õppimiskiiruse ja huvide kohta aitavad märgata andekuse varajasi tunnuseid (Idsøe *et al.*, 2022). Samuti mõjutavad õpetaja hoiakud seda, kui valmis ta on andekaid lapsi märkama ja toetama (Jawabreh *et al.*, 2023).

Õpetajate arusaamad mõjutavad oluliselt seda, milliseid lapsi peetakse andekaks ja kuidas nende arengut toetatakse. Kui andekust märgatakse ja tuvastatakse vähe või tõlgendatakse kitsalt, võivad lapsed jääda ilma vajalikust toest, mis omakorda võib mõjutada nende edasist arengut (Özbaşı & Yılmaz, 2025). Lisaks peaks õpetajate teadlikkus hõlmama mitte ainult lapse kognitiivseid võimeid, vaid ka sotsiaalseid ja emotsionaalseid omadusi, kuna andekus võib avalduda erineval viisil (Özbaşı & Yılmaz, 2025). Seetõttu peavad õpetajad suutma märgata ja tuvastada laste erinevaid vajadusi ning kohandada õpet vastavalt nende arengutasemele (Trpin, 2024).

Õpetajate teadmised andekate laste märkamise, tuvastamise ja toetamise kohta on sageli piiratud ning esineb valearusaamu nii andekuse olemuse kui andekate laste sotsiaal-emotsionaalse arengu kohta. See võib raskendada andekate laste märkamist ja tuvastamist ning viia olukorrani, kus osa andekaid lapsi jääb varases eas märkamata ega saa vajalikku tuge, pidurdades seeläbi nende arengut (Smeets *et al.*, 2023).

1.4 Lasteaiaõpetajate ettevalmistatus andekate laste märkamiseks ja tuvastamiseks

Õpetajate ettevalmistatus mõjutab oluliselt nende võimet märgata, tuvastada ja toetada andekaid lapsi. Uuringud näitavad, et õpetajakoolitus ei anna alati piisavalt teadmisi andekate laste eripäradest ning praktikas tegutsevad õpetajad sageli oma kogemuse või sisetunde põhjal (Cai, 2025; Kivirand *et al.*, 2023). Lisaks võivad õpetajate tööd raskendada mitmed tegurid, nagu vähesed teadmised, puudulik ettevalmistus, ajapuudus ja piiratud ressursid (Mohamed & Elhoweris, 2022).

Õpetajatel võib olla keeruline andekaid lapsi ära tunda, kuna nad keskenduvad sageli peamiselt õpitulemustele ning jätavad tähelepanuta lapse sotsiaalsed ja emotsionaalsed eripärad. Samuti ei taga pikem töökogemus automaatselt paremat oskust andekaid lapsi märgata ja tuvastada, mis viitab vajadusele sihipärase erialase arengu järele (Özbaşı & Yılmaz, 2025). See omakorda osutab, et probleem ei seisne üksnes õpetajate individuaalses ettevalmistuses, vaid laiemas haridussüsteemis, kus andekuse teemat ei käsitleta piisavalt süsteemselt (Smeets *et al.*, 2023). Lisaks on leitud, et tulevaste õpetajate teadmised ja oskused võivad olla ebaühtlased ega pruugi õpingute jooksul piisavalt areneda, mis näitab vajadust paremini suunatud õpetajakoolituse järele (Mirković Moguš *et al.*, 2025).

Andekate laste õpetamine nõuab õpetajatelt mitmekülgeid oskusi ja teadlikku lähenemist. Õpetajad peavad suutma pakkuda lastele sobivaid väljakutseid, hoida nende motivatsiooni ning kohandada õpet vastavalt iga lapse vajadustele (Trpin, 2024). Eesti kontekstis on leitud, et õpetajate valmisolekut andekate laste toetamisel mõjutavad mitmed tegurid, näiteks koostöö ja varasemad kogemused, mis on olulised andekate laste märkamisel ja tuvastamisel (Ploom, 2021).

1.5 Lasteaiaõpetajate koolitusvajadused andekate laste märkamisel ja tuvastamisel

Õpetajate teadlikkus, enesekindlus ja koolitusvõimalused mõjutavad otseselt andekate laste varajast märkamist ja tuvastamist (Bijl *et al.*, 2025; Opoku *et al.*, 2023). Seetõttu ei ole õpetajate koolitusvajadus ainult professionaalse arengu küsimus, vaid on tihedalt seotud sellega, kas andekate laste võimeid märgatakse ja tuvastatakse ning neid toetatakse piisavalt varakult (Bijl *et al.*, 2025; Smeets *et al.*, 2023).

Samuti on leitud, et õpetajad vajavad rohkem tuge õppe kohendamisel ja erinevate õppijate vajaduste arvestamisel, mis viitab vajadusele järjepideva professionaalse arengu järele (Kallas *et al.*, 2025). Kirjanduses rõhutatakse, et õpetajate regulaarne osalemine täiendkoolitustel ning uute õpetamisstrateegiatega omandamine aitab paremini toetada andekate laste arengut (Trpin, 2024). Järjepidev tugi ja sihipärased koolitused aitavad õpetajatel paremini ära tunda andekuse varajasi tunnuseid ning rakendada diferentseeritud õpet ja rikastavaid õppetegevusi (Volk & Kukanja Gabrijelčič, 2025).

Andekate laste toetamiseks kasutatakse erinevaid õppekorralduslikke lahendusi, mille tõhus rakendamine eeldab õpetajatelt spetsiifilisi teadmisi ja oskusi (Çalışkan & Tan, 2024). Lisaks on oluline kasutada usaldusväärseid hindamisvahendeid ning toetada õpetajate

professionaalset arengut, et parandada andekuse varajast märkamist ja tuvastamist (Nicholas *et al.*, 2024).

Õpetajate pädevuste arendamine on oluline, et nad suudaksid märgata andekust mitmekülgset, mitte ainult õpitulemuste põhjal. Selleks vajavad õpetajad ajakohaseid teadmisi, praktilisi tööriistu ja selgeid juhiseid, mis toetavad nende otsustusprotsessi ning aitavad teha teadlikumaid hinnanguid laste võimete kohta (Özbaşı & Yılmaz, 2025). Samuti on leitud, et tõhus professionaalne areng peaks olema järjepidev ning hõlmama lisaks teoreetilistele teadmistele praktilist juhendamist ja pidevat tuge igapäevases õpetajatöös. See suurendab õpetajate enesekindlust ja parandab nende võimet märgata erineva arengutasemega lapsi (Robinson, 2025).

Uuringute kohaselt on enamik õpetajaid huvitatud täiendkoolitusest andekate laste teemal ning tunnevad vajadust arendada oma teadmisi eelkõige andekuse märkamise ja tuvastamise, õppematerjalide kasutamise ning diferentseerimise osas. Samas on leitud, et paremad teadmised andekuse olemusest ja positiivsemad hoiakud andekate laste märkamise ning toetamise suhtes on seotud suurema huviga professionaalse arengu vastu, mis viitab teadlikkuse ja koolitusvajaduse omavahelisele seosele (Smeets *et al.*, 2023).

Eeltoodud teoreetiline ülevaade näitab, et andekate laste varajane märkamine ja tuvastamine on oluline nende potentsiaali toetamiseks ja arendamiseks ning sõltub suurel määral õpetajate teadlikkusest, ettevalmistusest ja arusaamadest andekusest. Andekuse märkamist ja tuvastamist on küll uuritud, kuid peamiselt koolikontekstis. Alushariduse tasandil on õpetajate teadlikkust, ettevalmistust ja koolitusvajadusi käsitlevaid uuringuid tehtud vähem, mistõttu puudub piisav ülevaade lasteaiaõpetajate hinnangutest selles valdkonnas ja nende vajadusest täiendava toe järele.

Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele, ettevalmistatusele ja koolitusvajadustele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega.

Töö eesmärgist tulenevalt sõnastati järgnevad uurimisküsimused:

1. Millised on lasteaiaõpetajate arusaamad andekusest ja andeka lapse omadustest?
2. Millised on lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele ja ettevalmistatusele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega?
3. Millised on lasteaiaõpetajate hinnangud oma koolitusvajadustele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega?

2. Metoodika

Bakalaureusetöös kasutati kvantitatiivset lähenemisviisi. Kvantitatiivne lähenemine võimaldas koguda andmeid suuremalt hulgal lasteaiaõpetajatelt ning analüüsida neid statistiliste meetodite abil. Uurimuse eesmärgist lähtuvalt oli oluline saada ülevaade lasteaiaõpetajate hinnangutest oma teadlikkusele, ettevalmistatusele ja koolitusvajadustele, mistõttu kasutati andmete kogumiseks struktureeritud küsitlust. Töö eesmärgist lähtuvalt rakendati andmete analüüsimiseks kirjeldava statistika meetodit.

2.1 Valim

Uuringusse valiti lasteaiaõpetajad kahest piirkonnast: Tallinna linnast ja Viljandi maakonnast. Tegemist oli mugavusvalimiga, lähtudes töö autorite elukohast. Valimi suuruseks kujunes 63 lasteaiaõpetajat - Tallinna linna lasteaedade vastas 32 õpetajat ning Viljandi maakonna lasteaedade vastas 31 õpetajat. Vastamine toimus anonüümselt, mistõttu ei ole võimalik täpselt määrata, mitmest lasteaiast vastused pärinesid. Osalema kutsuti õpetajaid kokku neljakümnest lasteaiast. Uuringusse kaasatud lasteaiaõpetajad valiti juhuvalimi alusel. Selleks koostati eraldi Tallinna linna ja Viljandi maakonna lasteaedade nimekirjad, kasutades avalikult kättesaadavat teavet omavalitsuste ja Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehtedelt. Nimekirjad sisestati veebipõhisesse juhuvaliku generaatorisse (Random.org „List Randomizer“), mis esitas lasteaedade nimed juhuslikus järjekorras. Mõlema piirkonna nimekirjast valiti esimesed kakskümmend lasteaeda, seega kokku nelikümmend lasteaeda uurimuses osalemiseks. Valitud lasteaedadele saadeti küsimustiku link e-posti teel koos lühikese selgitusega uurimuse eesmärgi ja täitmise tingimuste kohta. Uuringus osalemine oli vabatahtlik.

2.2 Andmekogumine

Käesolevas uuringus kasutati andmete kogumiseks struktureeritud ankeeti (Google Forms veebiküsimustik), mis koostati varasemate uuringute põhjal. Küsimused olid jaotatud kolme ossa vastavalt uurimisküsimustele (vt lisa 1). Esimene osa käsitles lasteaiaõpetajate arusaamu ja määratlusi andekuse ning andeka lapse kohta. Väited põhinesid varasemates uuringutes kirjeldatud andekate laste tunnustel, nagu kiire õppimisvõime, rikkalik sõnavara, sügav huvi teatud teemade vastu ning probleemilahendusoskus (Cai, 2025; Idsøe, Campbell & Størksen,

2022). Väiteid hinnati viiepallisel Likerti-tüüpi skaalal (1 = ei iseloomusta üldse, 2 = pigem mitte, 3 = mõnevõrra, 4 = pigem jah, 5 = väga iseloomulik).

Teine osa käsitles lasteaiaõpetajate hinnanguid oma teadlikkusele ja ettevalmistusele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega. Küsimused põhinesid varasemates uuringutes käsitletud õpetajate teadmiste, enesekindluse ja professionaalse ettevalmistuse teemadel (Cai, 2025; Dereli & Deli, 2022). Väiteid hinnati viiepallisel Likerti-tüüpi skaalal (1 = väga nõrk, 2 = pigem nõrk, 3 = keskmine, 4 = pigem hea, 5 = väga hea).

Kolmas osa keskendus lasteaiaõpetajate hinnangutele oma koolitusvajaduste kohta seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega. Küsimused koostati tuginedes varasematele uuringutele, milles on käsitletud õpetajate professionaalse arengu vajadusi ning koolituste rolli andekate laste tuvastamisel ja toetamisel (Cai, 2025; Dereli & Deli, 2022). Väiteid hinnati viiepallisel Likerti-tüüpi skaalal (1 = ei vaja üldse koolitust, 2 = vajan koolitust vähesel määral, 3 = vajan koolitust mõningal määral, 4 = vajan koolitust üsna palju, 5 = vajan koolitust väga palju).

Küsimustiku link saadeti e-posti teel Tallinna linna ja Viljandi maakonna lasteaedade direktoritele koos lühikese selgitusega uurimuse eesmärgi ja täitmise tingimuste kohta. E-kirjas selgitati, et uuringus osalemine on vabatahtlik ning küsimustiku täitmine tähendab osaleja nõusolekut uuringus osalemiseks.

Vastamiseks anti aega üks nädal, mille möödumisel saadeti osalejatele meeldetuletuskiri vastasmäära suurendamiseks. Vastused koguti Google Formsi veebikeskkonnas. Küsimustik ei sisaldanud vastajate tuvastamist võimaldavaid isikuandmeid. Kogutud andmetele oli ligipääs ainult uurijatel ning neid kasutati üksnes käesoleva bakalaureusetöö eesmärgil. Pärast lõputöö kaitsmist kogutud andmed kustutatakse.

2.3 Andmeanalüüs

Andmeid koguti Google Formsi keskkonnas, mis võimaldas vastuseid koguda elektrooniliselt ning anda esmase ülevaate vastuste jaotusest. Bakalaureusetöös kasutati kvantitatiivset andmeanalüüsi, mille eesmärk oli kirjeldada ja korrastada küsitluse käigus kogutud andmeid. Edasiseks analüüsiks eksporditi andmed MS Exceli programmi, kus need korrastati. Seejärel imporditi andmestik andmetöötlusprogrammi JASP, kus viidi läbi statistiline analüüs.

Uurimisküsimustele vastamiseks kasutati kirjeldava statistika meetodeid, sealhulgas sageduste, protsentide, keskmiste ja standardhälvete arvutamist. Lisaks arvutati küsimustiku

kolme kategooria (teadlikkus, ettevalmistatus ja koolitusvajadus) koondkeskmised, mis võimaldasid hinnata õpetajate üldisi hinnanguid vastavates valdkondades (vt lisa 2).

Enne koondnäitajate arvutamist pöörati ümber negatiivse suunaga sõnastatud väited (lisa 1, väidete juures märges P), et kõik väited oleksid analüüsis ühesuunalised. Küsimustiku kategooriate sisemise kooskõla hindamiseks arvutati reliaablusnäitajad (Cronbachi alfa) (vt lisa 2). Tulemused esitati tabelites protsentjaotustena, mis võimaldasid andmeid selgelt ja ülevaatlikult esitada ning toetada nende tõlgendamist.

3. Tulemused

Käesolevas peatükis esitatakse lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele, ettevalmistatusele ja koolitusvajadustele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega. Tulemused esitatakse vastavalt uurimisküsimustele. Kõige kõrgemad hinnangud andsid õpetajad oma koolitusvajadusele, samas kui madalamalt hinnati oma ettevalmistatust andekate laste märkamiseks ja tuvastamiseks.

Tabel 1. Lasteaiaõpetajate hinnangute koondnäitajad andekate laste märkamisega seotud kategooriates.

Kategooria	Keskmine	SD	Min	Max
Teadlikkus	3,9	0,74	2,1	5
Ettevalmistatus	3,5	0,82	1,8	5
Koolitusvajadus	4,3	0,69	2,0	5

Märkused. Min - miinimum; Max - maksimum; SD - standardhälve

3.1 Lasteaiaõpetajate arusaamad andekusest ja andeka lapse omadustest

Esimese uurimisküsimusega selgitati välja, millised on lasteaiaõpetajate arusaamad andekusest ja andeka lapse omadustest. Üksikväited järjestati pingeritta vastavalt vastajate nõustumise määrale (vastuste „pigem nõustun“ ja „nõustun täielikult“ osakaalu alusel) (vt tabel 2). Kõrgeima hinnangu sai väide, et andekus võib avalduda erinevates arenguvaldkondades. Sellele järgnes väide, et õpetajad oskavad selgitada, mida tähendab andekas laps. Mõnevõrra madalama hinnangu said väited, mis puudutasid andekuse

arendatavust ning andekate laste eristamise vajalikkust. Kõige madalama hinnangu sai väide, mille kohaselt on andekus peamiselt kaasasündinud ja seda ei ole võimalik oluliselt arendada. Tulemused näitavad, et mitmete väidete puhul olid õpetajate hinnangud üsna ühtsed ning suurem osa vastajatest väljendas nende väidetega nõustumist.

Õpetajad seostasid andekust eelkõige lapse õppimisvõime ja teadmistega. See võib tuleneda sellest, et alushariduses on kognitiivsed näitajad, nagu õppimiskiirus ja teadmiste tase, õpetajatele igapäevases töös kõige nähtavamad ja kergemini hinnatavad, mistõttu kujuneb andekuse käsitlus praktilises töös nende tunnuste keskseks. Enim nõustuti väidetega, mille järgi on andekas laps eakaaslastest kiirem õppija, rikkalikuma sõnavaraga ning kõrgema teadmiste tasemega. Õpetajad pidasid andekuse peamisteks tunnusteks kergesti märgatavaid õppimise ja teadmistega seotud omadusi.

Samas leidsid õpetajad, et andekus võib avalduda erinevates arenguvaldkondades ning sõltuda lapse individuaalsetest eripäradest. Näiteks oldi nõus, et andekus ei piirdu ainult teadmistega, vaid võib avalduda lisaks muudes valdkondades ehk õpetajate arusaamad andekusest ei olnud ühesugused.

Siiski ei olnud õpetajate arvamused täielikult ühtsed. Väitega, et andekate laste eristamine teistest on õiglane ja vajalik nõustus üle poolte vastanutest ja alla poolte ei nõustunud. See näitab, et õpetajate arusaamad andekusest ei ole ühesugused ning võivad erineda. Samuti oldi vähem nõus väidetega, mille kohaselt on andekus ainult kaasasündinud või et seda ei saa arendada. Esines väiteid, mille puhul vastajate arvamused jagunesid, mis viitab sellele, et kõik andekusega seotud käsitlused ei ole õpetajate seas ühtselt mõistetud.

Kuigi õpetajad teadvustavad andekuse mitmekesisust, ilmnes kõige kõrgem nõustumine väidete puhul, mis puudutasid õppimiskiirust, teadmiste taset ja rikkalikumat sõnavara. See viitab sellele, et andekuse märkamisel ja tuvastamisel keskendutakse peamiselt kognitiivsetele tunnustele. Üksikväidete täpsemad tulemused on esitatud tabelis (vt Tabel 2).

Tabel 2. Lasteaiaõpetajate arusaamad andekusest – üksikväidete tulemused pingerea alusel (vastajate osakaalud %).

Väide	Nõustun täielikult (%)	Pigem nõustun (%)	Nõustun teatud määral (%)	Pigem ei nõustu (%)	Ei nõustu üldse (%)
Ma arvan, et andekus võib avalduda igas lapse arenguvaldkonnas, mitte ainult teadmiste omandamises	62	33	5		
Ma oskan selgitada, mida tähendab mõiste andekas laps	29	56	14	2	
Iga laps võib sobivas keskkonnas arendada endas andekust	43	30	21	6	
Andekad lapsed vajavad tavarühmas teistsugust lähenemist kui teised lapsed	30	41	24	3	2
Andekate laste eristamine teistest on õiglane ja vajalik, et toetada nende arengut	29	38	18	13	3
Andekus on peamiselt kaasasündinud omadus, mida ei saa oluliselt arendada	3	14	33	30	19

3.2 Lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele ja ettevalmistatusele

Tulemused näitasid, et õpetajad hindasid oma teadlikkust andekate laste märkamisel ja tuvastamisel pigem heaks, samas kui oma ettevalmistatust peeti tagasihoidlikumaks (vt tabel 3). See viitab sellele, et õpetajad tunnevad end andekuse teemaga üldiselt kursis olevat, kuid ei ole oma oskustes alati kindlad. Üksikväidete tulemused näitavad, et mitmete väidete puhul olid õpetajate hinnangud suhteliselt ühtsed, kuid esines ka teemasid, mille puhul vastused jagunesid.

Üksikväidete analüüs näitas, et õpetajad tunnevad end kindlamalt andekuse tunnuste märkamisel ja lapse arenguliste eripärade jälgimisel. Näiteks toodi esile, et õpetajad oskavad märgata lapsi, kelle õppimiskiirus on eakaaslastest kiirem või kelle sõnavara on arenenum. Samuti jälgitakse laste käitumist erinevates olukordades, sealhulgas mängus ja

rühmategevustes. Õpetajad väljendasid suuremat kindlust just õppimiskiiruse ja rikkalikuma sõnavara märkamise puhul.

Samas ilmnes mitmeid ebakindluse kohti. Õpetajad tõid esile raskusi andekuse eristamisel teistest arengulistest eripäradest, näiteks aktiivsusest või sotsiaalsusest. Samuti tundis ebakindlust otsustamisel, kuidas andekat last pärast märkamist ja tuvastamist edasi toetada. Lapsevanematega suhtlemise osas vastasid õpetajad erinevalt ning osa õpetajaid tundis andekuse teemal suhtlemisel ebakindlust.

Tulemused näitavad, et kuigi õpetajatel on olemas üldised teadmised andekuse kohta, ei ole nende praktiline kindlustunne ühtlane. Ebakindlus ilmnes eriti andekuse eristamisel teistest omadustest. See väljendub eelkõige väidetes, mis puudutasid andekuse eristamist, lapse edasise toetamise otsustamist ning suhtlemist lapsevanematega. Üksikväidete analüüs näitas, et kuigi mitmete väidete puhul olid hinnangud sarnased, esines teemasid, kus vastajate arvamused jagunesid selgemalt. Üksikväidete täpsemad tulemused on esitatud tabelis (vt tabel 3).

Tabel 3. Lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele ja ettevalmistatusele – üksikväidete tulemused pingerea alusel (vastajate osakaalud %)

Väide	Nõustun täielikult (%)	Pigem nõustun (%)	Nõustun teatud määral (%)	Pigem ei nõustu (%)	Ei nõustu üldse (%)
Ma oskan märgata lapsi, kelle õppimiskiirus ja teadmiste omandamine on eakaaslastest kiirem	48	48	3	2	
Märkan, kui lapse huvid või teadmised ületavad oluliselt eakaaslaste taset	29	19	2		
Märkan lapsi, kes kasutavad rikkalikumat sõnavara ja väljendavad end keerukamalt kui teised	57	37	5	2	
Tunnen, et koostöö lapsevanematega aitaks kaasa lapse andekuse märkamisel ja toetamisel	27	19	4		
Jälgin laste käitumist mängu ajal, et märgata nende erilisi võimeid	18	26	6		
Ma jälgin last järjepidevalt erinevates olukordades (mäng, rühmategevused, suhtlemine eakaaslastega)	17	27	6		
Vaatluse põhjal kohandan õppe- ja kasvatustegevusi laste võimete ja huvide järgi	13	29	9		
Ma tean, millised tunnused võivad viidata lapse andekusele eelkoolieas	25	48	24	3	
Mul on piisavalt teadmisi, et eristada andekust käitumisraskustest	22	43	27	8	
Tunnen end kindlalt andeka lapse arengu toetamisel	14	46	25	14	
Tunnen end enesekindlana andekuse varajases äratundmises	14	35	40	11	
Tunnen end ebakindlalt lapsevanematega andekuse teemal suheldes	2	13	24	36	27
Tunnen, et mul on raske eristada andekaid lapsi väga aktiivsetest või sotsiaalsetest		13	24	40	24
Tunnen, et mul on raske otsustada, kuidas andekat last pärast märkamist edasi toetada	2	24	26	40	10
Tunnen, et suur laste arv rühmas raskendab andekate laste märkamist	24	47	33	18	2

3.3 Lasteaiaõpetajate hinnangud oma koolitusvajadustele

Kolmanda uurimisküsimuse eesmärk oli selgitada välja, millised on lasteaiaõpetajate hinnangud oma koolitusvajadustele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega. Tulemused näitasid, et õpetajad väljendavad selget vajadust täiendkoolituste järele.

Üksikväidete analüüs näitas, et õpetajate hinnangud olid mitmete teemade puhul üsna ühtsed (vt tabel 4). Kõige enam peeti vajalikuks koolitusi ja juhendmaterjale, mis toetaksid andekate laste märkamist ja rühmas toetamist ning keskkonna kohendamist. Samuti hinnati oluliseks praktilisi ideid loovuse arendamiseks, spetsialistide kaasamist ning hindamisvahendite kasutamist. Mõnevõrra väiksem, kuid siiski märkimisväärne vajadus ilmnes projekt- ja uurimusõppe, andekuse erinevate valdkondade mõistmise ning andekuse eristamise teemadel. Samas ilmnes mõnes küsimuses hinnangute suurem varieeruvus. Näiteks andekuse varajase äratundmise ja juhtkonna toetuse teemadel esines rohkem erinevaid arvamusi, mis viitab sellele, et õpetajate kogemused ja vajadused ei ole nendes valdkondades ühesugused. Lisaks peeti oluliseks teadmisi koostööst lapsevanemate ja spetsialistidega ning diferentseeritud ja rikastava õppe rakendamisest. Tulemused näitavad, et kuigi mitmed koolitusvajadused on õpetajate seas laialdaselt ühised, esineb valdkondi, kus hinnangud on varieeruvad. Üksikväidete täpsemad tulemused on esitatud tabelis (vt tabel 4).

Tabel 4. Lasteaiaõpetajate hinnangud oma koolitusvajaduste kohta – üksikväidete tulemused pingerea alusel (vastajate osakaalud %)

Väide	Jah (%)	Ei (%)
koolitust ja juhendmaterjale, mis aitaksid andekaid lapsi paremini toetada rühmas	84	16
teadmisi ja materjale, kuidas lasteaia keskkonda paremini kohandada andekate laste arengu toetamiseks	83	18
teadmisi, milliseid spetsialiste või asutusi kaasata, kui märkan lapses andekust	78	22
praktilisi ideid loovuse arendamiseks andekatel lastel	78	22
koolitust meetodikate ja hindamisvahendite kasutamiseks andekuse tuvastamisel	76	24
koolitust rikastava õppe ja diferentseerimise strateegiate kohta	76	24
teadmisi projektõppe ja uurimusõppe rakendamiseks andekate lastega	68	32
koolitust, et mõista erinevaid andekuse valdkondi (nt loovus, matemaatiline, keeleline, sotsiaal-emotsionaalne)	67	33
teadmisi, kuidas eristada andekust tavapärasest heast sooritusest	65	35
koolitust, et paremini mõista lasteaia rolli andekuse avastamisel ja suunamisel edasistes haridusetappides	64	37
koolitust andekuse üldise olemuse ja avaldumisvormide kohta	62	38
koolitust, kuidas lapsevanematega arutada lapse andekusest ja arengu toetamise võimalustest	62	38
koolitust, kuidas teha koostööd spetsialistidega (nt logopeedid, psühholoogid) andekate laste toetamisel	62	38
koolitust, kuidas jälgida laste käitumist ja tegevust süsteemselt andekuse märkamiseks	59	41
juhtkonna juhendamist ja tuge andekate laste märkamisel ja arendamisel	57	43
koolitust andekuse varajaste tunnuste äratundmise kohta	56	44

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele, ettevalmistatusele ja koolitusvajadustele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega. Uuringus osales 63 lasteaiaõpetajat ning andmeid analüüsiti kirjeldava statistika abil. Tulemused näitasid, et õpetajad hindavad oma teadlikkust pigem heaks, kuid ettevalmistust madalamaks ning tunnevad selget vajadust täiendkoolituste järele.

Esimese uurimisküsimuse „**Millised on lasteaiaõpetajate arusaamad andekusest ja andeka lapse omadustest?**“ põhjal selgus, et õpetajad pidasid andekust mitmekülgselt nähtuseks ning leidsid, et see võib avalduda erinevates arenguvaldkondades. Samuti leiti, et andekad lapsed vajavad tavarühmas teistsugust lähenemist ning sobiv keskkond võib toetada andekuse arengut. See näitab, et õpetajate arusaamades ei käsitleta andekust ainult kaasasündinud omadusena, vaid peetakse oluliseks samuti keskkonna ja toetuse rolli.

Sarnaseid tulemusi on leitud varasemates uuringutes, mille kohaselt nähakse andekust üha enam mitmekesise ja arendatava nähtusena (Sternberg, 2024; García-Perales *et al.*, 2024). Samas ilmnes õpetajate vastustes erinevaid arvamusi andekate laste eristamise vajalikkuse kohta. See võib viidata sellele, et õpetajate arusaamad andekusest ja selle toetamisest ei ole täielikult ühtsed. Sellised erinevused võivad olla seotud õpetajate isiklike kogemuste, teadmiste ja varasemate kokkupuudetega andekate lastega. Samuti võib andekuse mõiste olla õpetajate jaoks erinevalt tõlgendatav, kuna andekus võib avalduda mitmel erineval viisil (Sternberg, 2024). Varasemad uuringud on näidanud, et õpetajate arusaamad mõjutavad seda, milliseid lapsi peetakse andekaks ja kuidas nende arengut toetatakse (Cai, 2025; Laine *et al.*, 2016).

Teise uurimisküsimuse „**Millised on lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele ja ettevalmistatusele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega?**“ põhjal selgus, et õpetajad hindasid oma teadlikkust pigem heaks, kuid ettevalmistatust madalamaks. See tähendab, et kuigi õpetajatel on olemas üldised teadmised, ei tunne nad end alati kindlalt neid praktikas rakendades. See viitab sellele, et teoreetilised teadmised ja praktilised oskused ei pruugi alati kattuda.

Ebakindlus tuli eriti esile andekuse eristamisel teistest arengulistest eripäradest, kus üle poolte vastanutest ei tundnud end selles kindlalt. Samuti tundis umbes pool vastajatest ebakindlust selles, kuidas andekat last pärast märkamist edasi toetada, ning üle poolte õpetajatest tundis ebakindlust lapsevanematega suhtlemisel. Need tulemused näitavad, et õpetajatel võib olla keeruline teha otsuseid, mis puudutavad lapse toetamist. See võib olla

seotud sellega, et puuduvad selged juhised ja ühtsed hindamisvahendid, mistõttu toetuvad õpetajad rohkem oma kogemusele ja tunnetusele. Sarnaseid tulemusi on leitud ka varasemates uuringutes, kus tuuakse välja, et õpetajatel ei ole alati piisavalt praktilisi oskusi andekate laste toetamiseks (Dereli & Deli, 2022; Konksi *et al.*, 2025). Samuti on leitud, et teadlikkus ja enesekindlus on omavahel seotud (Smedsrud *et al.*, 2022). Meie uuring näitab aga, et teadlikkus ei pruugi alati tähendada enesekindlust. See viitab vajadusele arendada rohkem praktilisi oskusi. Õpetajad tundsid ebakindlust nii andekuse märkamisel kui ka lapse edasisel toetamisel, mis viitab vajadusele arendada rohkem praktilisi oskusi ja pakkuda õpetajatele selgemaid juhiseid. See võib viidata sellele, et õpetajad vajavad rohkem selgeid juhiseid ja praktilisi hindamisvahendeid. Varasemad uuringud on toonud välja juhendamise ja hindamisvahendite olulisuse andekuse varajases märkamisel (Idsøe *et al.*, 2022; Opoku *et al.*, 2023). See on oluline, kuna õpetajate ebakindlus võib mõjutada seda, kas andekaid lapsi märgatakse varakult ning võib mõjutada seda, millised lapsed saavad varakult tuge ja millised jäävad märkamata.

Kolmanda uurimisküsimuse „**Millised on lasteaiaõpetajate hinnangud oma koolitusvajadustele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega?**“ tulemused näitasid, et õpetajad tunnevad selget vajadust täiendkoolituste järele. Vastajad pidasid vajalikuks koolitusi ja juhendmaterjale andekate laste toetamiseks ning teadmisi keskkonna kohandamise ja spetsialistide kaasamise kohta. Samuti peeti oluliseks teadmisi loovuse arendamisest. Need tulemused näitavad, et õpetajad vajavad eelkõige praktilisi teadmisi, konkreetseid töövõtteid ja juhiseid, kuna olemasolevad teadmised ei pruugi olla piisavad nende rakendamiseks igapäevases töös. Õpetajad vajavad rohkem tuge selles, kuidas andekaid lapsi rühmatöös märgata, toetada ning nende arenguvajadustega arvestada.

Varasemad uuringud kinnitavad, et koolitused, mis keskenduvad andekate laste märkamisele, toetamisele ja praktiliste töövõtete kasutamisele, aitavad õpetajatel tunda end kindlamalt ja toetada paremini andekaid lapsi (Cai, 2025; Dereli & Deli, 2022). Seega on õpetajate koolitusvajadus seotud nende igapäevatoos kogetud raskustega. See võib viia selleni, et andekate laste märkamine ja toetamine ei ole alati ühtlane ning sõltub õpetaja kogemusest. Selle tulemusena ei pruugi kõik lapsed saada vajalikku tuge.

Kokkuvõttes näitavad tulemused, et õpetajate arusaamad, ettevalmistatus ja koolitusvajadus on omavahel seotud ning mõjutavad andekate laste märkamist ja toetamist. Kuigi õpetajad on andekuse teemast teadlikud, vajavad nad rohkem praktilist tuge. Eriti oluline on pakkuda koolitusi, mis aitaksid märgata andekuse erinevaid avaldumisviise ning

toetada lapsi igapäevases rühmatöös. Andekate laste toetamine ei sõltu ainult õpetajast, vaid sellest, millised võimalused ja tugi on süsteemis olemas.

Edasistes uuringutes võiks kasutada suuremat valimit ja kaasata erinevaid piirkondi, et tulemused oleksid üldistatavamad. Samuti võiks kasutada intervjuusid, et saada sügavam arusaam õpetajate kogemustest. Uuringul on piirangud, kuigi uurimuses osalemise kutse saadeti neljakümnesse lasteaeda, oli vastamise määr madal ja valim oli suhteliselt väike. Lisaks põhinesid tulemused enesekohastel hinnangutel, mis võivad olla subjektiivsed. Vastajad võisid oma teadmisi kas üle- või alahinnata. Seetõttu võiks edasistes uuringutes kasutada lisaks kvalitatiivseid meetodeid.

Tänuõnad

Soovime avaldada siirast tänu kõigile õpetajatele, kes leidsid võimaluse osaleda käesolevas uurimuses ning jagasid oma kogemusi ja seisukohti. Nende panus andmete kogumisel oli oluline ning aitas kaasa uurimistöö eesmärkide saavutamisele. Samuti täname südamest oma juhendajat Merle Taimalut pühendatud aja, toetuse ja professionaalsete nõuannete eest, mis olid suureks abiks kogu bakalaureusetöö koostamise protsessi vältel. Täname kõiki, kes oma tagasiside ja julgustusega aitasid kaasa töö valmimisele.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Tiina Oppi

/allkirjastatud digitaalselt/

11.05.2026

Ann Tarvis

/allkirjastatud digitaalselt/

11.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Akgül, G. (2021). Teachers' Teachers metaphors and views about gifted students and their education. *Gifted Education International*, 37(3), 273–289.
<https://doi.org/10.1177/0261429421988927>
- Bijl, R., Smeets, K. & Bakx, A. (2025). Identification of Young Gifted Children in Childcare and Kindergarten: A Mixed Methods Study. *Roper Review*, 7(3), 174-188.
<https://doi.org/10.1080/02783193.2025.2506984>
- Bildiren, A., Gür, G., Sağkal, A. S., & Özdemir, Y. (2020). The perceptions of the preschool teachers regarding identification and education of gifted children. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education*, 21(2), 329-356.
<https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.572326>
- Cai, F. (2025). Teachers' perceptions of young gifted children in China. *Journal of Advanced Academics*, 36(1), 37–70. <https://doi.org/10.1177/1932202X241287851>
- Çalışkan, K., & Tan, S. (2024). The effects of homogeneous grouping on gifted students: A systematic literature review. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 25(2), 191-207. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.1117630>
- Dereli, E., & Deli, H. (2022). Pre-school teachers' knowledge and needs related to noticing gifted children and the enrichment model. *Participatory Educational Research*, 9(2), 219–239. <https://doi.org/10.17275/per.22.37.9.2>
- Elias, M. J., Marsili, F., Fullmer, L., Morganti, A., & Bruno, E. (2024). The social-emotional competencies of gifted children must be intentionally developed, ideally in inclusive education contexts. *Gifted Education International*, 41(1), 57–75.
<https://doi.org/10.1177/02614294241300393>
- García-Perales, R., Ferrando Prieto, M., Sáez-Gallego, N. M., & León, M. P. (2024). The influence of teacher sociodemographic factors and school characteristics on the identification of gifted students. *High Ability Studies*, 35(2), 249–263.
<https://doi.org/10.1080/13598139.2024.2411972>
- Gudzovskaya, A., & Mishkina, M. (2024). *Classes for gifted children as a development factor of self-awareness in primary school. European Journal of Education (EJED)*, 7(1), 47–53. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1455302.pdf>
- Gubbels, J., Segers, E., & Verhoeven, L. (2022). Effects of a computer-based enrichment programme on the development of analytical and creative abilities in gifted students.

Educational Psychology, 42(9), 1109-1126.

<https://doi.org/10.1080/01443410.2022.2117794>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2023). Andekuse märkamise ja andekate toetamise tegevuskava 2022-2027.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/202304/Andekate%20tegevuskava%20pikk_2023_06.04_k%C3%BCljendatud_rev.pdf

Idsøe, E. C., Campbell, J., Idsøe, I., & Størksen, I. (2022). Development and psychometric properties of nomination scales for high academic potential in early childhood education and care. *European Early Childhood Education Research Journal*, 30(4), 624–637. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2021.2007969>

Jawabreh, R., Salha, S., & Danju, I. (2023). Teacher's attitude toward gifted children in pre-schools in Palestine. *Power and Education*, 0(0), 1-21.

<https://doi.org/10.1177/17577438231209389>

Kallas, K., Tire, G., & Leijen, Ä. (2025). *TALIS 2024 uuringu tulemuste tutvustus* [Esitlus]. Haridus- ja Teadusministeerium. <https://www.hm.ee/talis>

Kivirand, T; Leijen Ä; Lepp, L; Malva, L. (2020). Erinumber "Õpetaja professionaalsus ja professionaalne areng". *Eesti Haridusteaduste Ajakiri* 2020 nr 8(1).

<https://eha.ut.ee/14>

Konksi, K., Taimalu, M., & Täht, K. (2025). Matemaatilise andekuse toetamine alus- ja alghariduses: süstemaatiline kirjandusülevaade. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 13(1), 64–93. <https://doi.org/10.12697/eha.2025.13.1.04>

Kuznetsova, E., Liashenko, A., Zhzhikashvili, N., & Arsalidou, M. (2024). Giftedness identification and cognitive, physiological and psychological characteristics of gifted children: A systematic review. *Frontiers in Psychology*, 15, Article 1411981.

<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1411981>

Laine, S., Kuusisto, E., & Tirri, K. (2016). Finnish teachers' conceptions of giftedness. *Journal for the Education of the Gifted*, 39(2), 151–167.

<https://doi.org/10.1177/0162353216640936>

Mirković Moguš, A., Varga, R., & Kiralj, V. (2025). Prospective kindergarten teachers' readiness to integrate computational thinking into early childhood education. In 2025 48th International Convention on Information, Communication and Electronic Technology (MIPRO) (pp. 514–520). IEEE.

<https://doi.org/10.1109/MIPRO65660.2025.11132019>

- Mohamed, A., & Elhoweris, H. (2022). Perceptions of preschool teachers of the characteristics of gifted learners in Abu Dhabi: A qualitative study. *Frontiers in Psychology, 13*, 1051697. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1051697>
- Nicholas, M., Skourdoumbis, A., & Bradbury, O. (2024). Meeting the needs and potentials of high-ability, high-performing, and gifted students via differentiation. *Gifted Child Quarterly, 68*(2), 154-172. <https://doi.org/10.1177/00169862231222225>
- Olszewski-Kubilius, P., Subotnik, R. F., & Worrell, F. C. (2023). Sociocultural factors that affect the identification and development of talent in children and adolescents. *European Journal of Training and Development, 47*(3/4), 404–420. <https://doi.org/10.1108/EJTD-01-2022-0003>
- Opoku, M. P., Nketsia W., Amponteng M., Mprah K. W., & Kumi O. E. (2023). Attitudes and Self-Efficacy of Preservice Teachers Toward Teaching Gifted and Talented Students. *Journal for the Education of the Gifted, 46*(2). <https://doi.org/10.1177/01623532231162673>
- Papadopoulos, D. (2021). Parenting the exceptional social-emotional needs of gifted and talented children: What do we know? *Children, 8*(11), Article 953. <https://doi.org/10.3390/children8110953>
- Pezzuti, L., Farese, M., Dawe, J., & Lauriola, M. (2022). The cognitive profile of gifted children compared to those of their parents: A descriptive study using the Wechsler scales. *Journal of Intelligence, 10*(4), 91. <https://doi.org/10.3390/jintelligence10040091>
- Piirto, J. (2021). *Talented children and adults: Their development and education* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003238485>
- Ploom, P-R. (2021). Lasteaiaõpetajate kirjeldused valmisolekut mõjutavatest teguritest erivajadustega laste kaasamisel, kogemustest ja koostööst lapsevanematega ning spetsialistidega erivajadustega laste kaasamiseks. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Renati, R., Pfeiffer, S., & Bonfiglio, N. S. (2024). Predictors of parental stress in families with gifted children: The role of cognitive and emotional challenges. *Gifted Education International, 41*(1), 112–136. <https://doi.org/10.1177/02614294241300245>
- Robinson, A. (2025). The STEM Starters model for developing talent in elementary students and their teachers: 15 years of innovation and intervention. *Gifted Child Today, 49*(1). <https://doi.org/10.1177/10762175251381360>
- Sepp, V. (2010). *Andekusest ja andekatest lastest*. Tartu: Atlex AS.

- Smeets, K., Rohaan, E., Peijnenburg, J., Samsen-Bronsveld, E. & Bakx, A. (2023). Elementary teachers' knowledge, attitude, and professional development needs concerning gifted students and their educational needs in the Netherlands. *Gifted and Talented International*, 38(2), 91-106.
<https://doi.org/10.1080/15332276.2023.2237553>
- Smedsrud, J. H., Nordahl-Hansen, A., & Idsøe, E. (2022). Mathematically gifted students' experience with their teachers' mathematical competence and boredom in school: A qualitative interview study. *Frontiers in Psychology*, 13, 876350.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.876350>
- Sternberg, R. J. (2024). A duplex model for giftedness. *Gifted Child Quarterly*, 68(2), 91–106. <https://doi.org/10.1177/00169862231217730>
- Trpin, A. (2024). Teaching gifted students in mathematics: A literature review. *International Journal of Childhood Education*, 5(1), 1-13. <https://doi.org/10.33422/ijce.v5i1.498>
- VanTassel-Baska, J. (2025). The top ten issues for parents in educating their gifted child in school settings. *Gifted Child Today*, 48(2), 150–154.
<https://doi.org/10.1177/10762175241309090>
- Volk, M., & Kukanja Gabrijelčič, M. (2025) *Pojmi praga v spreminjajočem se izobraževalnem kontekstu* [Threshold concepts in a changing educational context]. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 40(3–4), 31–48.
<https://doi.org/10.55707/ds-po.v40i3-4.197>
- Worrell, F. C., Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Dixon, D. D. (2019). *Gifted students*. *Annual Review of Psychology*, 70, 551–576.
<https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-102846>
- Wood, V. R., & Laycraft, K. C. (2020). How can we better understand, identify, and support highly gifted and profoundly gifted students? A literature review of the psychological development of highly-profoundly gifted individuals and overexcitabilities. *Annals of Cognitive Science*, 4(1), 143–165. <https://doi.org/10.36959/447/348>
- Özbaşı, D., & Yılmaz, D. (2025). Gifted identification inventory for teacher awareness: Development, validation, and measurement invariance. *Psychology in the Schools*, 62, 1071–1086. <https://doi.org/10.1002/pits.23378>
- Yang, J., Özbek, G., Liang, S., & Cho, S. (2023). Effective teaching strategies for teaching mathematics to young gifted English learners. *Gifted Education International*, 39(2), 226-246. <https://doi.org/10.1177/02614294231165121>

Lisa 1. Uurimuse ankeet

Hea lasteaiaõpetaja,

oleme Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava üliõpilased Tiina Oppi ja Ann Tarvis ning kutsume Teid osalema küsitluses, mida viime läbi oma lõputöö raames. Meie lõputöö eesmärk on välja selgitada lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele, ettevalmistatusele ja koolitusvajadustele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega.

Küsitluses osalemine annab võimaluse mõelda ja reflekteerida oma seniste kogemuste üle ning panustada sellesse, et mõista, millist tuge ja täiendkoolitust õpetajad selles valdkonnas vajavad.

Küsitlusele vastamine on anonüümne ning kogutud andmeid kasutatakse üksnes teadustöö eesmärgil. Andmeid hoitakse Tartu Ülikooli serveris parooliga kaitstud Microsoft OneDrive'i keskkonnas ning uurijate parooliga kaitstud arvutites. Peale lõputöö kaitsmist andmed kustutatakse.

Küsimustikus on kokku 37 küsimust ning vastamine võtab aega ligikaudu 10-15 minutit.

Soovitame küsitlusele vastata arvutis, sest mobiiltelefoniga vastates ei pruugi kõik küsimused korrektselt avaneda.

Suur tänu panuse eest!

Esimene osa käsitleb lasteaiaõpetajate arusaamu andekuse ning andeka lapse kohta.

Palun hinda, kui võrd nõustud alljärgnevate väidetega, mis kirjeldavad sinu arusaamu andekusest ja andeka lapse omadustest 5-palli skaalal, kus 1= ei nõustu üldse, 2- pigem ei nõustu, 3= pigem ei nõustu ja 5= nõustun täielikult.

1. Ma oskan selgitada, mida tähendab mõiste andekas laps.
2. Ma arvan, et andekus võib avalduda igas lapse arenguvaldkonnas, mitte ainult teadmiste omandamises.
3. Iga laps võib sobivas keskkonnas arendada endas andekust.
4. Andekus on peamiselt kaasasündinud omadus, mida ei saa oluliselt arendada. (P)
5. Andekad lapsed vajavad tavarühmas teistsugust lähenemist kui teised lapsed.
6. Andekate laste eristamine teistest on õiglane ja vajalik, et toetada nende arengut.

Teine osa käsitleb lasteaiaõpetajate hinnanguid oma teadlikkusele ja ettevalmistusele seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega.

Palun hinda, kui võrd nõustud alljärgnevate väidetega, mis kirjeldavad sinu arusaamu andekusest ja andeka lapse omadustest 5-palli skaalal, kus 1= ei nõustu üldse, 2- pigem ei nõustu, 3= pigem ei nõustu ja 5= nõustun täielikult.

1. Ma oskan märgata lapsi, kelle õppimiskiirus ja teadmiste omandamine on eakaaslastest kiirem.
2. Ma tean, millised tunnused võivad viidata lapse andekusele eelkoolieas.
3. Märkan lapsi, kes kasutavad rikkalikumat sõnavara ja väljendavad end keerukamalt kui teised.

4. Märkan, kui lapse huvid või teadmised ületavad oluliselt eakaaslaste taset.
5. Tunnen, et mul on raske eristada andekaid lapsi väga aktiivsetest või sotsiaalsetest lastest.(P)
6. Tunnen end enesekindlana andekuse varajases äratundmises.
7. Tunnen end kindlalt andeka lapse arengu toetamisel.
8. Mul on piisavalt teadmisi, et eristada andekust käitumisraskustest.
9. Tunnen end ebakindlalt lapsevanematega andekuse teemal suheldes. (P)
10. Tunnen, et mul on raske otsustada, kuidas andekat last pärast märkamist edasi toetada.
(P)
11. Ma jälgin last järjepidevalt erinevates olukordades (mäng, rühmategevused, suhtlemine eakaaslastega).
12. Jälgin laste käitumist mängu ajal, et märgata nende erilisi võimeid.
13. Vaatluse põhjal kohandan õppe- ja kasvatustegevusi laste võimete ja huvide järgi.
14. Tunnen, et suur laste arv rühmas raskendab andekate laste märkamist.(P)
15. Tunnen, et koostöö lapsevanematega aitaks kaasa lapse andekuse märkamisel ja toetamisel.

Kolmas osa keskendub lasteaiaõpetajate hinnangutele oma koolitusvajaduste kohta seoses andekate laste märkamise ja tuvastamisega.

Palun hinda vajadust täiendkoolituse või juhendmaterjalide järele alljärgnevas valdkonnades, vastates igale väitele jah või ei.

1. Vajan koolitust andekuse üldise olemuse ja avaldumisvormide kohta.
2. Vajan koolitust andekuse varajaste tunnuste äratundmise kohta.
3. Vajan koolitust, et mõista erinevaid andekuse valdkondi (nt loovus, matemaatiline, keeleline, sotsiaal-emotsionaalne).
4. Vajan teadmisi, kuidas eristada andekust tavapärasest heast sooritusest.
5. Vajan koolitust ja juhendmaterjale, mis aitaksid andekaid lapsi paremini toetada rühmas.
6. Vajan koolitust meetodikate ja hindamisvahendite kasutamiseks andekuse tuvastamisel.
7. Vajan koolitust, kuidas jälgida laste käitumist ja tegevust süsteemselt andekuse märkamiseks.
8. Vajan teadmisi, milliseid spetsialiste või asutusi kaasata, kui märkan lapses andekust.
9. Vajan koolitust rikastava õppe ja diferentseerimise strateegiate kohta.
10. Vajan teadmisi projektõppe ja uurimusõppe rakendamiseks andekate lastega.
11. Vajan praktilisi ideid loovuse arendamiseks andekatel lastel.
12. Vajan teadmisi ja materjale, kuidas lasteaia keskkonda paremini kohandada andekate laste arengu toetamiseks.
13. Vajan koolitust, kuidas lapsevanematega arutada lapse andekust ja arengu toetamise võimalusi.

14. Vajan koolitust, kuidas teha koostööd spetsialistidega (nt logopeedid, psühholoogid) andekate laste toetamisel.
15. Vajan koolitust, et paremini mõista lasteaia rolli andekuse avastamisel ja suunamisel edasistes haridusetappides.
16. Vajan juhtkonna juhendamist ja tuge andekate laste märkamisel ja arendamisel.

LISA 2. Küsimustiku skaalade kategooriad, väidete arv ja reliaablusnäitajad

Kategooria	Kategooria selgitus ja näited väidetest	Väidete arv	Reliaablus (Cronbachi alfa)
Teadlikkus	<i>Nt. Ma tean, millised tunnused võivad viidata lapse andekusele koolieelseas.</i>	6	0,607
Ettevalmistatus	<i>Nt. Tunnen end enesekindlana andekuse varajases äratundmises.</i>	15	0,875
Koolitusvajadus	<i>Nt. Mul on vaja täiendkoolitust, kuidas jälgida laste käitumist ja tegevust andekuse märkamiseks.</i>	16	0,946

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Tiina Oppi ja Ann Tarvis,

1. anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose “Lasteaiaõpetajate hinnangud oma teadlikkusele, kindlustundele ja koolitusvajadustele andekate laste märkamisel ja tuvastamisel”, mille juhendaja(d) on Merle Taimalu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

3. oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele;

4. kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Tiina Oppi

11.05.2026

Ann Tarvis

11.05.2026